

De uønskede – sterilisation og kastration af ”åndssvage” i 1930’ernes Danmark

Undervisningsforløb til Historie A

Udviklet til Rigsarkivet af Christina Spanggaard og Iben Rausgaard, Fredericia Gymnasium 2019

Beskrivelse, formål og indhold

Tematisk udforsker forløbet en af de skyggesider, der fulgte udbygningen af den danske velfærdsstat i 1930’erne, nemlig (tvangs)sterilisationen af de såkaldte ’åndssvage’. I denne periode var videnskaben både i Danmark og den øvrige vestlige verden meget optaget af arvelighedslære og eugenik. Det blev almindeligt at koble sociale forhold som fattigdom med arvelighed, og man forsøgte at reducere sociale problemer på videnskabelig vis.

Denne sociale ingeniørkunst var helt central i Stauningregeringens socialreformer. Disse lovkomplekser blev formuleret som en større befolkningspolitisk investering i folkesundhed (i form af sanering af boliger, opførelse af biblioteker, folkeskoler, svømmehaller og idrætsanlæg). Samtidig havde dele af lovkomplekset til formål at begrænse antallet af ’usunde elementer’ i befolkningen. Befolkningspolitik hang således på dette tidspunkt tæt sammen med befolkningshygiejne. Bekymringen for arvelighedslærens forudsigelser af ’undermålerne formering’ fik den daværende socialminister K.K. Steincke til at initiere udformningen af en række sterilisationslove, der fra 1934 også gav adgang til tvangssterilisation af bl.a. ’åndssvage’.

I samarbejde med Rigsarkivet tilbydes her et uhyre interessant og relativt udforsket materiale. Der indgår et par klientmapper og en række sterilisationssager fra anbragte på De Kellerske Åndssvageanstalter. Materialet er ikke tidligere behandlet eller bragt i andre lærebøger, hvilket giver forløbet en autenticitet, der er motiverende for både lærere og elever. Eleverne får mulighed for at arbejde fortolkende med materialet og bliver således selv historieproducerende.

Forløbet har været afprøvet tre gange i samarbejde med Rigsarkivet og *Kellers Minde* (et lille museum på de gamle Kellerske Anstalter) og egner sig godt til projekter med eller uden innovation. Rigsarkivet har løbende transskriberet journaler og udviklet relevante infografer og oversigter, som nu i tillæg til dette forløb og de centrale sterilisationssager udbydes til alle historieundervisere i gymnasieskolen¹.

Forløbet er struktureret i tre blokke med i alt 15 lektioner à 90 minutter samt et afsluttende innovationsprojekt:

- 1) Faglig intro: Forløbets første del fokuserer på at skabe overblik over og forståelse for den danske velfærdsstatshistorie fra Grundloven til de første socialpolitiske love i 1890’erne og frem til 1930’ernes socialreformer.
- 2) Ekskursioner: Herefter åbnes undervisningen op og inddrager relevante parter uden for skolen: Det gælder dels en omvisning på den nærmeste, tidligere anstalt, dels – hvis muligt – et besøg på den nærmeste Rigsarkiv-læsesal, hvor klassen kan få de originale arkivalier mellem hænderne.
- 3) Projektarbejde: Tilbage på skolen skal eleverne fordybe sig i klient- og sterilisationssager og forstå forudsætningerne for anbringelsen og sterilisationen af ’den åndssvage’.
- 4) Innovationsprojekt: Som et valgfrit supplement tilbydes der afslutningsvist et afprøvet innovationsforløb som afslutning på forløbet. Denne sidste del kan imidlertid let afkobles.

Ønskes forløbet forkortet, kan lektion syv til ti udgå uden at ødelægge flow og sammenhæng.

Forløbet giver mulighed for at arbejde med følgende metoder og tilgange

- Kildekritik

---

¹ Forløbet henvender sig primært til STX, men vil naturligvis kunne tilpasses HF.

- Kilder/fremstillinger
- Den lille og den store historie
- Arkivkundskab
- Museumsformidling
- Erindringshistorie
- Argumentations-/diskursanalyse
- Årsagsforklaringer

Forløbet opfylder følgende faglige mål og kernestofområder

Eleverne skal kunne

- redegøre for centrale udviklingslinjer og begivenheder i Danmarks historie
- analysere eksempler på samspillet mellem mennesker, natur, kultur og samfund
- reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende
- skelne mellem forskellige typer af forklaringer på samfundsmæssige forandringer
- anvende en metodisk-kritisk tilgang til at udvælge og analysere historisk materiale
- opnå indsigt i, hvordan historiefaget kan medvirke til at forstå og løse problemer i nutiden
- formulere historiske problemstillinger og relatere disse til elevernes egen tid
- formidle og re-mediere historiefaglige problemstillinger mundtligt og skriftligt og begrunde de formidlingsmæssige valg
- demonstrere viden om fagets identitet og metoder

Kernestoffet er

- forandringer i levevilkår, teknologi og produktion gennem tiderne
- demokrati, menneskerettigheder og ligestilling
- historiebrug og -formidling
- historiefaglige teorier og metoder

Materialer

- Thomsen, Kasper: *Historiefaglig arbejdsbog*. Systime, 2018. s. 36.
- Podcast om Karoline: URL: https://politiken.dk/podcast/karoline_journal_5305/art6472856/Staten-kaldte-Karoline-for-åndssvag-og-tvangssteriliserede-hende Hør de første 16 min. og 40. sek.
- Danmarks Radio: "De åndssvages historie". Del 1. (Streames via CFU.)
- *Dansk velfærdsstatshistorie* - bd. II, s. 87-89 (4 forsørgelsesmodeller)
- Lene Koch: *Racehygiejne i Danmark 1920-56*. Informations Forlag, 2010. s. 31-34.
- Lars Andersen m.fl.: *Fokus 3 - Fra verdenskrig til velfærd*. Gyldendal, 2010. s. 48-53.
- Skoletjenesten: "Kanslergadeforliget" i *Tendenser i Mellemkrigstiden*. Skoletjenesten og Golden Days, 2008. s. 10-12.
- Skoletjenesten: "Sund, slum og sanering" i *Tendenser i Mellemkrigstiden*. Skoletjenesten og Golden Days, 2008. s. 30-35.
- Niels Finn Christiansen: "Danskernes Akademi - velfærdsstatens historie i Danmark". URL: <https://www.youtube.com/watch?v=s32s0n1ybX0> (del 1), <https://www.youtube.com/watch?v=fg17COhHnX0> (del 2) og <https://www.youtube.com/watch?v=Mgox1ux31hM&t=2s> (del 3).
- Kragh, Jesper Vaczy m.fl.: *På kanten af velfærdsstaten. Anbragte og indlagte i dansk socialforsorg 1933-1980*. Syddansk Universitetsforlag, 2001. s. 33-40.
- Kristian Iversen m.fl.: *Danmarkshistorie mellem erindring og glemsel*. Columbus, 2014. s. 79-80: "Museers funktion", s. 81: "Tre forskellige formidlingsstrategier", s. 87. Analysestrategi og s. 19-20: Erindringsfeltmodellen.

BLOK 1 Faglig intro

Lektioner	Faglige tilgange og fokuspunkter	Lektier og øvrige materialer
1: Introduktion til forløbet	<p>Fokuspunkter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Racehygiejne og eugenik • 'Åndssvag' <p>Faglig tilgang</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kildekritik af dokumentaren: historiebrug • Historisk empati: Drøftelse af "historie på fortidens præmisser" 	<p>Lektie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Thomsen, Kasper: <i>Historiefaglig arbejdsbog</i>. Systime, 2018. s. 36. • Podcast om Karoline: URL: https://politiken.dk/podcast/karoline_journal_5305/ar6472856/Staten-kaldte-Karoline-for-åndssvag-og-tvangssteriliserede-hende. Hør de første 16 min. og 40. sek. <p>Øvrigt materiale</p> <ul style="list-style-type: none"> • "De åndssvages historie" del 1 (DR), ca. 30 min. URL: https://www.dr.dk/tv/se/de-andssvages-historie/de-andssvages-historie-2/de-andssvages-historie-de-farlige-gener-1-3. • Uddrag af Aages sterilisationssag (pdf-s. 20-21).
2: Dansk velfærdsstats-historie I	<p>Fokuspunkter</p> <p>De første sociallove i 1890'erne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den tidlige fattighjælp • "Hjælp til selvhjælp" • Værdig/uværdig trængende • Forsikringsprincippet: Sygekasser, arbejdsløsheds-kasser og alderdoms-understøttelse 	<p>Lektie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Andersen, Lars m. fl.: <i>Fokus - kernestof i historie 3. Fra verdenskrig til velfærd</i>. Gyldendal, 2006. s. 48-49 + s. 63-65 (kilde 1-3). <p>Øvrigt materiale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Danskernes Akademi - Niels Finn Christiansen: <i>125 års velfærdshistorie</i>. (YouTube, del 1): https://www.youtube.com/watch?v=s32s0n1ybX0. • Rigsarkivets faktaark om den velfærdshistoriske udvikling (afventer publicering).
3: Dansk velfærdsstats-historie II	<p>Fokuspunkter</p> <p>Den tidlige socialhjælp og Steinckes tanker om fremtidens forsørgelsesvæsen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fra skønsprincip til retsprincip 	<p>Lektie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Andersen, Lars m.fl.: <i>Fokus - kernestof i historie 3. Fra verdenskrig til velfærd</i>. Gyldendal, 2006. s. 50-53. • Citat af K.K. Steincke i Lene Koch: <i>Racehygiejne i Danmark</i>. Informations Forlag, 2010. s. 38-39. <p>Øvrigt materiale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Læreroplæg om forsørgelsesmodeller på baggrund af: <i>Dansk velfærdsstatshistorie</i> - bd. II, s. 87-89 (+ evt. s. 112-116 om Steincke og oprettelsen af Socialministeriet - til læreren).
4: Dansk velfærdsstatshistorie III: Bliver du, hvad du bor i?	<p>Fokuspunkter</p> <p>1930'ernes socialreformer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den økonomiske krises betydning for familiernes liv og hverdag i byen og på landet • Socialreformen: fra et skøns-til et retsprincip • Bolig- og befolkningspolitik / befolkningshygiejne 	<p>Lektier</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skoletjenesten: "Kanslergadeforliget" i <i>Tendenser i Mellemløstiden</i>. Skoletjenesten og Golden Days, 2008. s. 10-12. • Skoletjenesten: "Sund, slum og sanering" i <i>Tendenser i Mellemløstiden</i>. Skoletjenesten og Golden Days, 2008. s. 30-35. <p>Øvrige materialer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Danskernes Akademi - Niels Finn Christiansen (Youtube, del 2): https://www.youtube.com/watch?v=fg17COhHNX0&t=9s.

5. "Den store historie": Racehygiejne i Danmark	Fokuspunkter <ul style="list-style-type: none"> • K.K. Steincke • Sterilisationslovene fra 1929 og 1934 • Arvelighedslære og genetik • Rationalisering og videnskabeliggørelse af dansk socialpolitik Faglig tilgang <ul style="list-style-type: none"> • Den store og den lille historie • Kilder vs. fremstillinger • Policy-processen om sterilisation i DK 	Lektie <ul style="list-style-type: none"> • Lene Koch: <i>Racehygiejne i Danmark</i>. Informations Forlag, 2010. s. 31-34. Øvrigt materiale <ul style="list-style-type: none"> • Rigsarkivets infoark "Den politiske proces frem mod sterilisationslovene" (afventer publicering).
6: "Den lille historie": Karoline	Fokuspunkter <ul style="list-style-type: none"> • Karolines erindringer fra Brejning og Sprogø, 1944 til 1958 bruges til at opbygge en grundlæggende forståelse af processerne vedr. anbringelse og sterilisation af åndssvage Faglig tilgang <ul style="list-style-type: none"> • Den store og den lille historie • Historiebrug 	Lektier <ul style="list-style-type: none"> • Jesper Vaczy Kragh m.fl.: <i>På kanten af velfærdsstaten. Anbragte og indlagte i dansk socialforsorg 1933-1980</i>. Syddansk Universitetsforlag, 2001. s. 33-40. Øvrigt materiale <ul style="list-style-type: none"> • Bertelsen, Kristian: <i>Liv og arbejde på Den Kellerske Institution DKI i Brejning</i>. KLO, 2013. s. 3-4.

BLOK 2 Ekskursioner		
Lektioner	Faglige tilgange og fokuspunkter	Lektier og øvrige materialer
7: Besøg på/fra den nærmeste anstalt <i>(Transporttid er ikke medregnet)</i>	Fokuspunkter <ul style="list-style-type: none"> • Besøg <i>på</i> eller <i>fra</i> den nærmeste anstalt - http://www.forsorghistorie.n.dk/anstalterne Faglig tilgang <ul style="list-style-type: none"> • Museumsformidling: Analyse af museums-/formidlingsstrategi forud for besøg (evt. virtuelt) 	Lektier <ul style="list-style-type: none"> • Kristian Iversen m.fl.: <i>Danmarkshistorie mellem erindring og glemsel</i>. Columbus, 2014. s. 79-80: "Museers funktion", s. 81: "Tre forskellige formidlingsstrategier", s. 87. Analysestrategi og s. 19-20: Erindringsfeltmodellen.
8: Besøg på det nærmeste Rigsarkiv <i>(Transporttid er ikke medregnet)</i>	Fokuspunkter <ul style="list-style-type: none"> • Besøg – hvis muligt – på nærmeste Rigsarkiv (København, Odense, Aabenraa eller Viborg) • Introduktion til sterilisations-sager og klientmapper 	Lektier <ul style="list-style-type: none"> • Rigsarkivets gymnasiepakke, "De udstødte – tvangssterilisering af 'åndssvage' i 1930'ernes Danmark". (Eleverne orienterer sig i pakkens indhold og struktur.) <p>Kontakt Rigsarkivet med forespørgsel om muligheden for et besøg på læsesal og evt. kursus i håndtering af journaler.</p>

	Faglig tilgang <ul style="list-style-type: none"> • Simpel arkivkundskab og håndtering af journaler 	
--	---	--

BLOK 3 Projektarbejde		
Lektioner	Faglige tilgange og fokuspunkter	Lektier og øvrige materialer
9: Fælles læsning af klientsager - gruppearbejde	Fokuspunkter Klientsager: Adele og Johanne Klassen deles i mindre grupper, der får til opgave at sætte sig ind i <i>enten</i> Adele eller Johannes sag med udgangspunkt i nedenstående problemstillinger. To grupper præsenterer i plenum deres resultater af arbejdet med hhv. Adele og Johanne, og de øvrige grupper supplerer.	
10: Fælles læsning af klientmapper – gruppearbejde og fremlæggelser	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Hvilke dokumenter og sagsakter har man besluttet at gemme til eftertiden?</i> 2. <i>Hvorfor var denne alumne anbragt på De Kellerske Anstalter?</i> 3. <i>Hvilket liv fik hun på anstalten? Udarbejd en levnedsbetegnelse af hendes liv.</i> 4. <i>Hvilke personer havde hun tæt på livet?</i> 5. <i>Hvilken betydning fik anbringelsen for hendes liv?</i> 6. <i>Hvad havde alternativet til en anbringelse kunnet være i hendes tilfælde?</i> Faglig tilgang <ul style="list-style-type: none"> • Analyse og historieformidling • Refleksion over menneskets som historieskabt og historieskabende 	
11: Projekt tvangs-sterilisation: Gruppearbejde I	Fokuspunkter Klassen opdeles forud for lektionen i grupper, der hver arbejder med én sterilisationssag men samme overordnede problemformulering: <i>Hvorfor blev NN steriliseret, og var der tale om tvang?</i> Grupperne skal læse sagsmappen igennem og efterfølgende selv opstille relevante problemstillinger (underspørgsmål) på baggrund af kildematerialet.	Lektie Grupperne sætter sig ind i deres sag og 'hovedperson' via Rigsarkivets små biografier, indholdsfortegnelser og tidslinjer.
12: Projekt tvangs-sterilisation: Gruppearbejde II	Fokuspunkter Grupperne arbejder med kildematerialet og besvarer deres egne problemstillinger.	Lektie Alle sørger for at have læst hele sterilisationssagen forud for lektionen.
13: Projekt tvangs-sterilisation: Gruppearbejde III	Fokuspunkter Grupperne forbereder en præsentation af deres arbejde ud fra givne formidlingskrav. Grupperne fremlægger efterfølgende deres arbejde for hinanden på en matrix-postersession.	Lektie Rigsarkivets infoark "Den politiske proces frem mod sterilisationslovene" (afventer publicering).

	Faglig tilgang	
	<ul style="list-style-type: none"> • Formidling og remediering af historiefaglige problemstillinger 	
14: Konklusioner	Fokusspørgsmål <ol style="list-style-type: none"> 1. Hvorfor blev mange 'åndssvage' i Danmark steriliseret, og var der tale om tvang? (Opsamling på gruppernes konklusioner.) 2. Hvordan italesættes de åndssvage i journalerne? Hvad bemærker lægerne? Hvordan defineres 'de åndssvage træk' i sterilisationssagerne? 3. Hvordan vurderes sterilisationerne af hhv. lægerne i efterundersøgelserne og af de åndssvage selv? Se specifikt: <ul style="list-style-type: none"> ○ Jens' efterundersøgelsesskema (5) fra 17. dec. 1939 ○ Karolines efterundersøgelse (1) ○ Aage efterundersøgelse (2) 4. Hvilket samarbejde havde lægerne med Sundhedsstyrelsen, Retslægerådet, Socialministeriet og Justitsministeriet. Hvorfor kommunikerede de løbende, og hvad var indholdet i kommunikationen? Se specifikt: <ul style="list-style-type: none"> ○ Anna → uenighed og diskussion om behov for sterilisation ○ Karla → uenighed om indgrebet: a) diskussion mellem Socialministeren og Wildenskov, b) debat mellem Karla og overlægerne Kühnel og Wildenskov ○ Petra → standardprocedure uden komplikationer 	
15. Afslutning og evaluering	Fokuspunkter Perspektivering til nutidens fosterdiagnostik og fertilitetsbehandling: <ul style="list-style-type: none"> • Kan man stadig tale om eugenik og racehygiejne i nutidens Danmark? • Og skal mentalt handicappede lettere kunne steriliseres i dag? Faglige mål <ul style="list-style-type: none"> • Opnå indsigt i, hvordan historiefaget kan medvirke til at forstå og løse problemer i nutiden • Formulere historiske problemstillinger og relatere disse til elevernes egen tid 	Lektie <ul style="list-style-type: none"> • Cathrine la Cour: "Jagten på undermålerne" i <i>Information</i>. 6. februar 2009. URL: https://www.information.dk/kultur/2009/02/jagten-paa-undermaalerne. • Søren Astrup: "Nævn: Mentalt handicappede skal lettere kunne steriliseres" i <i>Politiken</i>. 29. juni 2011. URL: https://politiken.dk/indland/art5014801/Nævn-Mentalt-handikappede-skal-lettere-kunne-steriliseres.

BLOK 4 "Projekt Aandssvag"

Nedenfor ses et konkret eksempel på, hvordan vi har gennemført et innovationsprojekt – "Projekt Aandssvag"

Afsluttende innovationsprojekt i samarbejde med Rigsarkivet og/eller et museum på en tidligere anstalt.

Fag og deltagere

Fredericia Gymnasium, Historie A

Lektor Christina Spanggaard og uddannelsesleder Iben Rausgaard

Kellers Minde

Trine og Ragnhild (begge tidligere ansatte på de kellerske anstalter og i dag omvisere og bestyrelsesmedlemmer på *Kellers Minde*)

	Rigsarkivets skoleteam
Tema / forløb	Velfærdsstat og socialforsorg i mellemkrigstiden - "Projekt Aandssvag" – i samarbejde med <i>Kellers Minde</i> og Rigsarkivet
Problemformulering	"Hvordan undersøger man de afdøde alumnens liv og skæbne på De Kellerske Åndssvageanstalter - og hvordan formidler man disses historier videre til unge mellem 15 og 25 år på en spændende måde?"
Formål	Et fagligt samarbejde med lokale og nationale samarbejdspartnere, der har lige så stor interesse i projektet som os. <ul style="list-style-type: none"> ● Værditilskrivelsen for <i>Kellers Minde</i>: Museet kan få ideer til, hvordan deres museumsformidling i højere grad kan møde og ramme de unge ml. 15-25 år. ● Værditilskrivelsen for Rigsarkivet: Rigsarkivet kan blive dygtigere til at lave undervisningsmateriale til gymnasieskolen. ● Værditilskrivelsen for eleverne: <ul style="list-style-type: none"> ○ At lære at arbejde metodisk-kritisk med analyse af ubehandlede originalkilder ○ At fremstille historie på en nuanceret og velreflekteret måde og med forståelse for de erindrings-politiske dilemmaer, der knytter sig til emnet ○ At formidle historie til specifikke målgrupper
Produktkrav	Formidlingsprojekt Grupperne skal med udgangspunkt i deres kildesæt og 2-3 genstande fra <i>Kellers Minde</i> formidle deres løsningsforslag til den fælles problemformulering. Krav til pitch og visuel præsentation 4 minutters pitch pr. gruppe. Pitchen skal ledsages af en visuel præsentation, som museet kan arbejde videre med. Derefter åbnes der for spørgsmål og feedback fra vores gæster fra <i>Kellers Minde</i> og Rigsarkivet. Øvrige delmål - se under 'Faglige mål og kernestofområder'
Faglige mål	Læreplan 2017 <ul style="list-style-type: none"> ● redegøre for centrale udviklingslinjer og begivenheder i Danmarks historie ● anvende en metodisk-kritisk tilgang til at udvælge og analysere historisk materiale, herunder eksempler på brug af historie ● formidle og re-mediere historiefaglige problemstillinger mundtligt og skriftligt og begrunde de formidlingsmæssige valg ● historiebrug og -formidling ● historiefaglige teorier og metoder
Innovationskompetencer	Innovationskompetencer, der trænes i forløbet <ul style="list-style-type: none"> ● Kreativitet ● Samarbejde ● Formidling ● Basal procesforståelse
Tidsplan og deadlines	<i>Der opstilles en plan for forløbet, og deadlines tydeliggøres for eleverne forud for projektet.</i>
Logbog	<i>Der føres løbende logbog ud fra de mål og kriterier, som læreren opstiller for processen. (Disse kan løbende justeres.)</i>
Didaktisering af projektets faser (meget kort)	PROBLEMAFKLARING: Eleverne sætter sig ind i stoffet i undervisningen, og vi besøger <i>Kellers Minde</i> , Forsorgsmuseet og Rigsarkivet. Efter at være blevet introduceret til problemformuleringen arbejder eleverne gruppevis med at forstå 'problemet'. PROBLEMLØSNING: Facilitering af processer, der skal hjælpe eleverne til at finde løsninger på problemstillingen. PRODUKTUDVIKLING: Eleverne visualiserer deres ideer og mulige løsningsforslag vha. tegninger og øvrige beskrivelser.

	PRÆSENTATION: Grupperne præsenterer deres ideer for hinanden og modtagerne fra Kellers Minde og Rigsarkivet. Eleverne modtager feedback fra hhv. Kellers Minde, Rigsarkivet, faglærerne og hinanden.
Kommunikation	Vejledningen foregår hovedsageligt i timerne og i gruppens mappe i Google Drev.
Ressourcerum	Se alle materialer i forløbsbeskrivelsen og i Rigsarkivets Gymnasiepakke "De uønskede".
Evaluering	Evaluering i tre trin 1. Feedback fra museet (jf. kvaliteten og anvendeligheden i de givne løsningsforslag på problemstillingen) og/eller Rigsarkivet (med afsæt i de faglige mål for forløbet) 2. Faglig feedback fra faglærerne (med afsæt i de faglige mål for forløbet) 3. Elevevaluering af forløb (med fokus på indhold, proces og udbytte)

FORSLAG TIL DIDAKTISERING AF LEKTION 1 TIL 7 I FORLØBET OM 'DE UØNSKEDE'

Af Christina Spanggaard og Iben Rausgaard, Fredericia Gymnasium 2019

Alle lektioner er af 90 minutters varighed, og der arbejdes gennemgående i makkerpar eller grupper à tre elever.

Lektion 1	<p>Tema: Introduktion til forløbet <i>Fokusspørgsmål til lektionen:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Hvad er historisk empati?</i> 2. <i>Hvem er 'de åndssvage', og hvad er racehygiejne og eugenik?</i> 3. <i>Hvorfor blev Aage anbragt på De Kellerske Anstalter? Hvad er det væsentlige i hans historie?</i> 4. <i>Hvorfor blev Karoline anbragt på De Kellerske Anstalter?</i> 5. <i>Hvordan formidles Karolines historie i podcasten og med hvilke virkemidler? (Fremstillingsanalyse.)</i> <p>1. Indledende hurtigskrivning (individuel) <i>"Hvad ved jeg i forvejen om 'åndssvage' og socialforsorg i Danmark?". Efterfølgende plenumopsamling på tavlen med udgangspunkt i elevernes forhåndsviden.</i></p> <p>2. Introduktion til forløbet Læreren præsenterer forløbets formål, indhold, samarbejdspartnere og materialer.</p> <p>3. Arbejde med lektionen: Podcast om Karoline og uddrag af Aages kastrationssag. Individuelt skimmer eleverne egne noter til lektionen igennem. Derefter arbejder de i tremandsgrupper med øvelsen "send papiret rundt": Hver elev får et ark papir med et spørgsmål. Uden at bruge noter og uden at tale sammen, begynder de at besvare spørgsmålet på deres ark. På lærerens signal sendes papiret videre internt i gruppen (ca. tre minutter pr. runde.). Når alle tre sedler har været rundt, drøftes spørgsmålene i gruppen, og eleverne får et øjeblik til at justere i deres egne noter.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ark 1 om podcasten: <i>Hvilke begreber og personer er væsentlige i podcasten? Hvilke metodiske overvejelser har du gjort dig om podcasten?</i> • Ark 2: <i>Hvad er historisk empati?</i> • Ark 3 om uddraget af Aages kastrationssag: <i>Hvilken type materiale er det? Hvilke overvejelser bør man gøre sig om materialet? Hvad er karakteristisk for beskrivelserne af Aage i journaluddraget?</i> <p>Plenum-opsamling med udgangspunkt i spørgsmålene: <i>Hvorfor var hhv. Karoline og Aage anbragt på anstalt, og var det rimeligt? Hvad var alternativet til en anbringelse?</i></p> <p>Inddragelse af begrebet 'historisk empati', herunder en præsentation af muligheder og begrænsninger i arbejdet med historien på fortidens præmisser.</p>
------------------	---

	<p>4. "De åndssvages historie", del 1. Mens eleverne ser dokumentarfilmen, tager de notater med henblik på en efterfølgende kildekritisk plenumdrøftelse af filmen: Fremstillingsanalyse og historiebrug.</p> <p>5. Afsluttende hurtigskrivning (individuel): <i>Hvem var de åndssvage, og hvordan blev de behandlet af staten?</i></p>
<p>Lektion 2</p>	<p>Tema: Dansk velfærdsstatshistorie I</p> <p>Fokuspunkter til lektionen: Fattighjælp, værdig og uværdig trængende, hjælp til selvhjælp. Er afsenderne af kilde 1, 2 og 3 hhv. for eller imod offentlige ydelser?</p> <p>1. Repetition af faglige begreber fra forrige modul</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvad er karakteristisk for begrebet historisk empati?</i> • <i>Hvad er karakteristisk for racehygiejne, eugenik og befolkningshygiejne?</i> • <i>På baggrund af repetitionen kvalificerer eleverne deres notater i makkerpar.</i> <p>2. Opsamling på lektionen</p> <p>Eleverne forklarer i plenum følgende begreber: Fattighjælp, værdig og uværdig trængende samt hjælp til selvhjælp.</p> <p>3. Visning af <i>Danskerne akademis</i>, del 1. Eleverne skriver notater undervejs med udgangspunkt i følgende fokusspørgsmål til filmen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Karakteriser Danmark i slutningen af 1800-tallet.</i> • <i>Beskriv de væsentlige træk ved Socialreformen af 1891? Herunder "Alderdomsforsørgelsesloven" og "Sygekasseloven".</i> • <i>Forklar, hvilken rolle den politiske udvikling spiller for velfærdsstatens udvikling i slutningen af 1800-tallet.</i> • <i>Beskriv Septemberforliget og de væsentligste resultater herfra.</i> <p>4. Arbejde med kilderne fra lektionen</p> <p>Indledningsvist arbejder klassen i tremandsgrupper, som hver behandler én af kilderne. Herefter gennemgås kilderne i plenum. Der anvendes basal kildekritik med fokus på at afdække de overordnede budskaber.</p> <p>Afslutningsvist sættes eleverne i en dialogcirkel (helklassedialog uden lærerstyring) og diskuterer følgende spørgsmål: <i>Motiverer og muliggør velfærdsydelser og overførselsindkomster menneskets evne til at tage vare på sig selv, eller virker ydelserne modsat?</i></p> <p>5. Parvis opsamling</p> <p>Noter de væsentligste faglige pointer fra diskussionen og for hver af kilderne.</p>
<p>Lektion 3</p>	<p>Tema: Dansk velfærdsstatshistorie II</p> <p><i>Fokusspørgsmål til lektionen:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Hvilke tre årsager fremhæves i lektionen som primære forklaringer på, at der i mellemkrigstiden kom en retsbaseret socialpolitik?</i> 2. <i>Hvilke to reformer nævnes i udviklingen mod retsprincipper i socialpolitikken, og hvad er kendetegnende for dem?</i> 3. <i>Forklar, hvad der menes med forsørgelseslinje og forsikringslinje (boks s. 51).</i> 4. <i>Forklar med egne ord, hvad det betyder, at man i mellemkrigstiden gik "fra almisse og skøn" til "ret og faste takster" i socialpolitikken.</i> <p>1. Opsamling på lektionen</p> <p>2. Læreroplæg om de fire forsørgelsesmodeller</p>

	<p>3. Samskrivningsøvelse og re-medieringsopgave Opgaven laves i par. Kun én computer er åben, og alt diskuteres, før det skrives ned. Opgave til makkerparrene: Forklar nogle 7. klasses-elever, hvordan hjælpen fra det offentlige fungerede fra 1849 og frem til og med socialreformen i 1933. Eleverne skal lade som om, at de er deres tiptipoldemor eller tiptipoldefar, som i 1933 skriver sine erindringer.</p> <p>Følgende ord skal indgå i teksten: <i>Fattighjælp, tab af rettigheder, værdig, uværdig, hjælp til selvhjælp, forsørgelsesmodel, forsikringsmodel, skøn/skønsprincip, ret og faste takster/retsprincip.</i></p> <p>Eleverne kan evt. præsentere deres tekst, mens de filmer sig selv i et snapchat-filter, der får dem til at se gamle ud.</p>
<p>Lektion 4</p>	<p>Tema: Dansk velfærdsstatshistorie III <i>Opgave til lektien: Notér lektiens fem vigtigste pointer om befolkningspolitik.</i></p> <p>1. Opsamling på samskrivningsøvelse og re-medieringsopgave Hvert par læser deres erindring højt eller afspiller deres optagelse for et andet par, som giver faglig feedback. Feedback-kriterier: Anvendes alle fagbegreberne, og er de forklaret forståeligt til 7.klasses niveau?</p> <p>2. Opsamling på lektie</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Er gode boliger en betingelse for gode hjem?</i> • <i>Er gode hjem en betingelse for en sund slægt?</i> <p>3. Visning af <i>Danskerne akademis</i> del 2. Eleverne skriver notater undervejs med udgangspunkt i følgende fokusspørgsmål til filmen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Karakteriser Danmark i 1930'erne.</i> • <i>Beskriv det, der var helt særligt ved Kanslergadeforliget.</i> • <i>Beskriv det væsentligste indhold i Steinckes socialreformer?</i> • <i>Forklar, hvad der menes med, at (velfærds-)samfundet demokratiseres?</i> <p>4. Dialogcirkel (helklassedialog uden lærerstyring) med diskussion af følgende spørgsmål: <i>Bliver du, hvad du bor i?</i></p> <p>Eleverne forventes at inddrage egne refleksioner i dialogen på baggrund af dagens lektie og øvrige materiale.</p> <p>5. Plenumopsamling De væsentligste faglige pointer fra diskussionen samles på tavlen.</p>
<p>Lektion 5</p>	<p>Tema: "Den store historie": Racehygiejne i Danmark <i>Fokuspunkt til lektien: Hvordan bruges udvalgte uddrag fra tidligere anbragtes journaler til at tale for indførelsen af sterilisationsloven i 1929 og i 1934?</i></p> <p>1. Arbejde med lektien med fokus på kilder vs. fremstilling Eleverne finder konkrete nedslag i journaluddragene, som kan underbygge Lene Kochs konklusioner (s.33). Fælles opsamling.</p> <p>2. Gruppearbejde</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Diskuter, hvorfor Danmark indførte sterilisationslovene i 1929 og 1934.</i> <p>Diskussionen skal tage udgangspunkt i lektien, Rigsarkivets faktaark "Sterilisation og kastration – om lovgivningen 1929 og 1934" og "Den politiske proces frem mod sterilisationslovene" (afventer publicering)</p>

	<p>3. Plenumopsamling En gruppe udvælges til præsentation af arbejdet med sterilisationslovgivningen. De andre grupper supplerer efterfølgende.</p>
Lektion 6	<p>Tema: "Den lille historie": Karoline <i>Fokuspunkt til lektien: Hvad kan fortællingen om Karoline lære os om processerne i forbindelse med anbringelse og sterilisation af åndssvage?</i></p> <p>1. Gruppearbejde om Karoline</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvilken betydning har IQ-tests på anstalterne - og hvordan er Karolines møde med IQ-tests?</i> • <i>Hvordan italesættes Karoline i de journaluddrag, som indgår i fremstillingen? Inddrag citater i besvarelsen.</i> • <i>Hvordan har Karoline i årenes løb forsøgt at gå imod systemet, og på hvilken måde har hun kritiseret sterilisationen af hende?</i> <p>2. "Fra den lille til den store historie" - plenumdiskussion</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvad kan 'den lille historie' om Karoline fortælle os om 'den store historie' om sterilisation og statens socialforsorg?</i> • <i>Har Karoline krav på en undskyldning fra Danmark?</i> <p>3. Kort introduktion til museumsformidling Præsentation af lektier til næste lektion, herunder opgaveark til museumsanalyse, samt orientering om praktiske informationer forud for museumsbesøget på en tidligere anstalt.</p>
Lektion 7	<p>Tema: Besøg på den nærmeste anstalt <i>Som en del af lektien har eleverne udfyldt de første to felter i analysestrategien på s. 87 om det museum, de skal besøge. (Hvis det ikke er muligt at tage på ekskursion, kan museet evt. besøges virtuelt, eller en relevant medarbejder fra museet kan besøge skolen.)</i></p> <p>Opgave på museet</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>De sidste tre felter i analysestrategien s. 87 [museumstype; udstillingens opbygning og genstande; erindring og glemsel] besvarer eleverne, mens de er på museet og dokumenterer deres besvarelse med fotos.</i> • <i>Eleverne placerer museet i erindringsfeltmodellen (s. 20) og argumenterer for placeringen.</i> • <i>Hvem blev typisk anbragt på denne anstalt, og hvilke leveforhold blev de tilbudt på her?</i>